

บทวิจารณ์หนังสือ

ดวงมน จิตรจันทน์ และคณะ.

การวิจารณ์บนเส้นทางวรรณคดีศึกษา.

มหาสารคาม: สำนักพิมพ์อินทนิล

ธวัชชัย ดุลยสุจริต¹

บทคัดย่อ

การวิจารณ์บนเส้นทางวรรณคดีศึกษาเป็นหนังสือที่ปรับปรุงจากงานวิจัยชื่อ “สถานะและบทบาทของการวิจารณ์ในการศึกษาวรรณคดีไทย” ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยวิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีไทยในระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2550 เป็นจำนวนประมาณ 420 เรื่อง โดยมีผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด 6 คน โดยมี รศ.ดร.ดวงมน จิตรจันทน์ เป็นหัวหน้าโครงการ ได้ดำเนินการศึกษาวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์ในสามกลุ่มคือ วิทยานิพนธ์ด้านฉันทลักษณ์ วิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีแบบฉบับ และวิทยานิพนธ์ด้านวรรณกรรม ปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ยังมีจุดอ่อนและข้อที่ควรปรับปรุงหลาย ๆ ด้าน โดยได้เสนอแนวทางและข้อชี้แนะเอาไว้โดยละเอียด หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ศึกษาวรรณคดีไทย รวมทั้งอาจารย์ผู้สอนวรรณคดีไทยและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีไทยในระดับอุดมศึกษา

Abstract

This book is adapted from a research project, “Status and Roles of Criticism in the Study of Thai Literature,” aiming at investigation of some 420 theses on Thai literature during 1977 and 2007. The project was conducted by 6 researchers, leaded by Associate Professor Dr.Duangmon Chitchamnon. The research scope covers theses on prosody, as well as classic and contemporary literature. The researchers pointed out the major weakness of these theses and gave suggestion and advices in detail. Thus, this book is a must read for Thai literature students, and Thai literature teachers and thesis advisors in graduate level, as well.

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การศึกษาวรรณกรรมและวรรณคดีของไทยเป็นสาขาหนึ่งที่มีความสนใจอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยแทบทุกแห่งได้เปิดหลักสูตรทั้งระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และ บางแห่งก็เปิดหลักสูตรดุษฎีบัณฑิตมานานหลายปี จึงมีผลงานการวิจัยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยเหล่านี้ นอกจากเป็นผลของการศึกษาวรรณคดีในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์แล้ว ยังเป็นแบบอย่างสำหรับการศึกษาของ คนรุ่นหลังๆ อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้งานวิจัยด้านวรรณกรรมและวรรณคดีไทยจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงมน จิตรจันทน์ และคณะ ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “สถานะและบทบาท ของการวิจารณ์ในการศึกษาวรรณคดีไทย” และได้เสนอแนวทางสำหรับการศึกษาวรรณคดีและการวิจัย วรรณคดีไว้ด้วย ผลงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานใหญ่ มีผู้ร่วมวิจัยในโครงการอีก 5 คน ได้แก่ รศ.ยุรฉัตร บุญสนิท ผศ.โชษิตา มณีใส ผศ.ดร.วีรวัฒน์ อินทรพร อ.ดร.กอบกาญจน์ ภิญโญมารค และอ.วิมลมาศ ปุชากุล งานวิจัยในโครงการนี้เคยตีพิมพ์เผยแพร่แยกเป็นส่วนๆ ในวารสารวิชาการมาแล้วก่อนหน้านี้ ระหว่าง พ.ศ. 2551- 2553

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 15 บท โดยกำหนดกรอบการวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ของ บัณฑิตศึกษา ระหว่าง พ.ศ.2520 ถึง พ.ศ.2550 จำนวนประมาณ 420 เรื่องจากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ (ยกเว้นมหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่งทั่วประเทศ) โดยได้แบ่งเนื้อหาการวิจัยออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ๆ คือ ภาพรวมของการศึกษาแต่ละด้าน วิทยานิพนธ์ด้านฉันทลักษณ์ วิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีแบบฉบับ และ วิทยานิพนธ์ด้านวรรณกรรมปัจจุบัน แต่ละด้านจะแบ่งช่วง วิทยานิพนธ์ออกเป็น 3 ช่วง คือ ระหว่าง พ.ศ. 2521-2530, พ.ศ. 2531-2540 และ พ.ศ.2541-2550 เนื้อหาส่วนที่เป็นการวิเคราะห์ห้วงสั้น 11 บท เป็น ส่วนของบทเกริ่นนำ 3 บท และบทสรุปอีก 1 บท

เราอาจละส่วนของบทนำคือบทที่ 1 ซึ่งเป็นการแนะนำงานวิจัยอย่างย่อ พอให้ได้ทราบที่มาของ ปัญหา และวิธีการดำเนินวิจัย (รายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ระยะเวลาวิจัยน่าจะได้กล่าวในรายงาน การวิจัยแล้ว ซึ่งไม่ได้นำเสนอไว้ในที่นี้) บทที่ 2 นำเสนอปัญหาและแนวทางการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์ โดย ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่าการศึกษาวรรณคดีไทยมีปัญหาหลายประการ ได้แก่ การขาดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ วรรณคดี ซึ่งเกิดขึ้นจากความพากเพียรของกวี และการมีคุณค่าที่หลากหลายในวรรณคดี มิใช่จะเน้นแต่ สุนทรียศาสตร์เพียงอย่างเดียว ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ การศึกษาอย่างแยกส่วนและปฏิเสธความซับซ้อน ใหม่ๆ ที่ การศึกษาวรรณคดียังต้องอาศัยการวิเคราะห์พิจารณาและการใคร่ครวญโดยละเอียด ผู้วิจัยแนะนำ ว่า “จุดเริ่มต้นของการศึกษาอาจเป็นการพินิจพิจารณาผลงานสร้างสรรค์เป็นรายชิ้นแล้วขยายเป็นงานหลายชิ้น ของผู้แต่งคนเดียวกัน งานหลายชิ้นในประเภทเดียวกันในสมัยเดียวกันและต่างสมัย งานต่างประเทศในสมัย เดียวกัน เหล่านี้ เป็นต้น” (ดวงมน จิตรจันทน์. 2555: 39) และเสนอว่าปรัชญาของวรรณคดีวิจารณ์ก็คือ ต้อง สะสมความรู้ความเข้าใจ “ยิ่งอ่านมาก ยิ่งรู้มาก ยิ่งอ่าน ยิ่งคิด ยิ่งใคร่ครวญ ยิ่งเข้าถึงมาก”

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยเสนอสมมติฐานสำคัญในวรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา ตั้งแต่การศึกษาชั้น พื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของภาษาในงานสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์ กระบวนการศึกษาวรรณคดีกับการสร้างงานของผู้แต่ง วรรณคดีกับสังคมวัฒนธรรม และประเด็นสุดท้าย

กล่าวถึง วรรณคดีในการศึกษาอย่างเป็นทางการ เป็นการเสนอแนะการศึกษาวรรณคดีให้ “รื่นรมย์” โดยตั้งคำถามว่าเราจะศึกษาวรรณคดีให้น่าสนใจ มีชีวิตชีวาได้อย่างไร

บทที่ 4 ถึงบทที่ 14 เป็นการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีวิจารณ์ในด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในการศึกษาการดำเนินการวิจัยแต่ละด้าน ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อการนำเสนอแตกต่างกันไปตามลักษณะของเนื้อหาที่พบ โดยมีลักษณะเด่นแตกต่างกัน ในแต่ละด้าน ผู้วิจัยได้ให้ภาพรวมของวิทยานิพนธ์ในด้านนั้นๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีจำนวนไม่มากนัก ทั้งได้ปูพื้นความรู้แก่ผู้อ่านด้วยทฤษฎีหรือแนวทางการศึกษาที่มีมาก่อน จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์แต่ละเรื่องในประเด็นต่างๆ พร้อมข้อเสนอแนะอย่างละเอียดและชัดเจน

นอกจากการศึกษวิเคราะห์วิทยานิพนธ์กลุ่มต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตบางประการเพิ่มเติม ดังในบทที่ 7 “การศึกษาฉันทลักษณ์ของบทประพันธ์ในวิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีร้อยกรองไทย : ข้อสังเกตเกี่ยวกับ “วิธีวิทยา” ของการศึกษา” ผู้วิจัยส่วนนี้คือ ผศ.ดร.วีรวัฒน์ อินทรพร ซึ่งได้ศึกษาความสำคัญและภาพรวมของ “วิธีวิทยา” จากวิทยานิพนธ์ในรอบ 30 ปี และพบปัญหาในการศึกษา ฉันทลักษณ์ของบทประพันธ์ ได้แก่ ปัญหาการเลือกตำราที่ใช้อธิบายข้อมูลที่ศึกษา ซึ่งขาดความครอบคลุมหรือความเหมาะสมกับงานที่ศึกษา ปัญหาด้านภูมิหลังหรือความสำคัญของปัญหาที่ไม่ชัดเจน และประเด็นสุดท้ายคือ งานวิจัยมักเน้นการรวบรวมมากกว่าการสังเคราะห์ บางครั้งผู้ศึกษาเพียงแค่อ้างข้อความโดยขาดการวิเคราะห์หรือพิสูจน์ว่าเป็นจริงหรือไม่ สุดท้ายผู้วิจัยยังได้ให้ข้อคิดว่ายังมีการศึกษาฉันทลักษณ์ได้อีกหลายแนวทาง เช่น การศึกษาเชิงประวัติ ที่มาและพัฒนาการ ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่น ส่วนตำราหรือทฤษฎีอาจไม่จำเป็นมากนัก เพราะแม้เราจะมีตำราประวัติศาสตร์หลายเล่มมาตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่งานสร้างสรรค์วรรณคดีของกวีไทยก็ไม่ได้เคร่งครัดตามแบบแผนจนเกินไป

แม้ว่าผลการวิจัยอยู่ในหนังสือเล่มนี้จะเต็มไปด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีไทยในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา และควรค่าแก่การอ่านการศึกษาทุกหน้า ทุกตัวอักษร แต่ส่วนที่สำคัญที่สุดที่ละเลยไม่ได้ก็คือ บทสุดท้าย ซึ่งเป็นส่วนสรุปให้เห็นภาพรวมการทำงานของคณะวิจัยและให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์ จุดอ่อนที่มีร่วมกันก็คือ การไม่ตั้งคำถาม การขาดการตรวจสอบ การไปไม่ถึงความมีชีวิตชีวาของงาน ความอ่อนต้อระเกในการอภิปราย และการศึกษาอย่างแยกส่วน

สำหรับบทสรุปของการศึกษาวิทยานิพนธ์จำนวนกว่า 400 เรื่องนั้น ผู้วิจัยได้เน้นย้ำไว้ชัดเจนแล้วในบทคัดย่อของหนังสือเล่มนี้ (ดวงมณ จิตรจำนงค์ และคณะ. 2555 : 10-11) ว่า “มีจุดอ่อนที่ละเลยการวิจารณ์ตัวบทประพันธ์และสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งในขั้นตอนการตีความและการประเมินค่า” วิทยานิพนธ์จำนวนมากย่อหย่อนเรื่องการใช้เหตุผลและการสังเคราะห์ความรู้ความเห็น “มักจัดข้อมูลจากตัวบทเข้ากับกรอบที่วางไว้ก่อน ความเข้าใจวรรณคดีของผู้ศึกษามักจะอยู่ในระดับผิวเผิน ขาดการเชื่อมโยงหลักการกับการปฏิบัติจริง” สุดท้ายผู้วิจัยชี้ว่า ผลงานวิจัยทั้งหมด (วิทยานิพนธ์) แสดงถึงความอ่อนแอของการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งขยายตัวด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ จึงต้องหาทางแก้ไขโดยปรับพื้นฐานความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจารณ์ตั้งแต่ก่อนระดับบัณฑิตศึกษา

การวิจารณ์บนเส้นทางวรรณคดีศึกษาหรือโครงการวิจัย

“สถานะและบทบาทของการวิจารณ์ในการศึกษาวรรณคดีไทย” ตามชื่อเดิม นับเป็นกระจุกสะทอน การศึกษาด้านวรรณคดีวิจารณ์ของไทยเป็นอย่างดี แม้ว่าผลการวิจัยชี้แนะทางลบมากกว่าทางบวก ซึ่งหมายความว่าคุณภาพงานวิจัยในรอบ 30 ปียังไม่น่าพอใจ แต่ผู้วิจัยให้ได้ข้อคิดเห็นและชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าละเอียด หนังสือเล่มนี้จึงน่าจะเหมาะสำหรับผู้ศึกษาวรรณคดีทุกระดับ ที่จะนำข้อคิด ข้อบกพร่องต่างๆ ไปปรับปรุงแนวทางการศึกษาของตน ส่วนอาจารย์ผู้สอนวรรณคดีและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้านวรรณคดีก็ไม่ควรละเลยหรือมองข้าม

ข้อมูลหนังสือ

ชื่อเรื่อง การวิจารณ์บนเส้นทางวรรณคดีศึกษา
ผู้แต่ง ดวงมน จิตรจำนงค์
การพิมพ์ พิมพ์ครั้งแรก กันยายน พ.ศ.2555
ผู้จัดพิมพ์ สำนักพิมพ์อินทนิล จังหวัดมหาสารคาม
ความหนา 405 หน้า ปกอ่อน กระดาษถนอมสายตา
ขนาด 165 x 238 x 24 มม.
ราคา 350 บาท
ISBN 978-616-7577-06-7